

Drugi članki in sestavki / 1.25

Mojca Račič

RAJŽA V BEOGRAD

(od 25. do 29. septembra 2002)

Po štirih rajžah po Sloveniji lani in dveh letos, ki sta odpadli zaradi premajhnega števila prijavljenih, ter po obisku Tržaškega in Porabja v prejšnjem in tem letu, obakrat v okviru posveta v zvezi s problematiko Slovencev zunaj matične domovine, je dozorela odločitev o obisku nekoliko bolj oddaljenega cilja. Beograd se je zdel primeren iz več razlogov. Zanimalo nas je, kakšno je življenje v nekdanji prestolnici, ko so se začele razmere, nastale zaradi političnih prevratov, spet normalizirati. Želeli smo obiskati etnološke ustanove, s katerimi so bili pretrgani strokovni stiki že pred osamosvojitvijo Slovenije, in se seznaniti s kolegi, ki delajo v teh ustanovah. Za nekatere je bila to priložnost, da sploh prvič obiščejo Beograd. In navsezadnje je vsaj za zdaj za Slovence pot v Beograd tudi cenovno ugodna, seveda če odštejemo stroške za vizum. Glede na dokaj skromno udeležbo na prejšnjih rajžah ni bilo pričakovati, da se nas bo zbralo za poln avtobus. Izbira vlaka oziroma spalnika se je izkazala za pravšnjo odločitev. Le nove meje med državami motijo miren spanec popotnika, saj ga tja in nazaj cariniki neusmiljeno zbujajo okrog polnoči oziroma četrte ure zjutraj. Slovo od predsednice Brede na ljubljanski železniški postaji ni bilo prehudo, saj nam je pripravila obilno popotnico, ob kateri smo na vlaku poklepetali in se nekateri sploh prvič seznanili. Po prihodu v Beograd v zgodnjih jutranjih urah smo se prvič »v živo« seznanili tudi z Jadranko Đorđević, simpatično mlado raziskovalko na **Institutu za etnologijo SANU**, ki nam je kot organiza-

torka z beograjske strani nesebično pomagala pri pripravi ekskurzije.

Najprej smo obiskali omenjeno ustanovo ter po prijaznem nagovoru direktorice dr. Dragane Radojičić in predstavitvi projektov, ki trenutno potekata na inštitutu (*Tradicionalna kultura Srba - sistemi predstava, obreda i socijalnih institucija* in *Savremena seoska i gradska kultura - putevi transformacije*), poklepetali s kolegicami raziskovalkami Miroslavo Lukić - Krstanović, Milino Ivanović - Barišić, Zorico Divac, Mirjano Pavlović in Miroslavo Malešević ter kolegom Miroslavom Niškanovićem, s katerim smo se nekateri seznanili že pred leti, ko je bil kustos v Zemaljskem muzeju v Sarajevu. Ogledali smo si tudi prostore inštituta, Aleksandar Janković pa nam je razkazal knjižnico. Poleg obojestranske predstavitve je treba omeniti še izmenjavo strokovne literature, saj smo iz Beograda odnesli še več publikacij, kot smo jih prinesli.

Obisk na inštitutu smo končali z ogledom stavbe SANU.

Obisk **Etnografskega muzeja Srbije** (www.etnomuzej.co.yu) je bil načrtovan šele za naslednji dan, vendar so nam kolegi iz muzeja na našo željo organizirali ogled razstave sodobnih ruskih šivank že v četrtek, tik preden so jo podrli. Obisk se je nepričakovano nadaljeval z ogledom stalne razstave, že sedme stalne predstavitve srbske tradicionalne kulture. Razstava zavzema poleg pritličja še tri nadstropja, zato se je obisk muzeja krepko zavlekel v deževno beograjsko popoldne.

Kljub temu smo po počitku in okrepčilu zvečer premgli še nekaj moči za individualno ali skupinsko odkrivanje mesta. Na Trgu republike se ni bilo mogoče izogniti predvolilnemu shodu kandidata za predsednika Jugoslavije Miroslava Labusa. Tudi »karta več« se je dobila za ogled zdaj v Zahodni Evropi zelo priljubljenega gledališkega dela Biljane Srbljanović *Supermarket*, tokrat v izvedbi Srbskega dramskega pozorišta na festivalu Bitef. Iskanje Prešernove

Sprejem na Institutu za etnologijo SANU. V sredini direktorica inštituta dr. Dragana Radojičić. Foto: Ivanka Počkar.

Pogovor v sejni sobi EMS. Prva z leve je kustosinja Vesna Marjanovič. Foto: Ivanka Počkar.

kleti, ki se je začelo že v jutranjih urah z nepričakovanim odkritjem Slovenske kuće, d. o. o., se je uspešno končalo v večernih urah s pivom ali čajem za lahko noč.

Drugo jutro v Beogradu smo nadaljevali obisk etnografskega muzeja. Ob jutranji kavi z ratlukom so nam kustosi, predstavniki 70-članskega muzejskega kolektiva, najprej v pogovoru podrobno predstavili vse štiri oddelke muzeja (za raziskovanje narodne kulture, za dokumentacijo, za restavriranje in konservacijo ter za oblikovanje in komunikacijo) in nekatere muzejske zbirke (muzej hrani 160.000 predmetov v več kot 30 zbirkah, samo za nošo na primer skrbijo štiri kustosinje), način dela v muzeju in težave, s katerimi se trenutno spopadajo.

Zanimalo jih je tudi delovanje Slovenskega etnološkega društva in Slovenskega etnografskega muzeja. Oboje smo predstavili z besedo in publikacijami, ki so očitno lahko tudi zabavne.

Sledil je ogled muzejske knjižnice, nekaterih depojev, dokumentacije in oddelka za restavracijsko delo.

Muzej od leta 1951 domuje v zgradbi nekdanje beograjske borze, k njemu pa sodi tudi Manakova kuća z zbirko Hristofora Crnilovića, v kateri zadnja leta organizirajo tečaje lončarstva in tkalstva. Tečajniki lahko svoje izdelke pozneje prodajajo v muzejski trgovini. Nasproti nje je bila med našim obiskom na ogled razstava, posvečena lanski 100-letnici muzeja in prvemu direktorju Simi Trojanoviću.

Kustosi muzeja skrbijo tudi za etnografsko zbirko v samostanu Hilandar na Sveti Gori, ki je zaprt za ženske. Zato je avtor razstave Velibor Stojaković podaril razstavniki katalog samo udeležencem razjze.

Popoldne se nas je vreme nekoliko usmilo, saj se je za hip celo pokazalo sonce. Zato je bila vožnja po Donavi in Savi kljub mrazu in vetru prijetno doživetje, saj smo lahko uživali v čudovitih pogledih na Kalemegdan, staro mestno jedro, Veliko ratno ostrvo, Ado Ciganlijo in Novi Beograd.

Pristanišče za turistične ladje in številne restavracije na splavih so pred največjim beograjskim hotelom Jugoslavija, ki je bil med bombardiranjem Beograda leta 1999 delno porušen. Hotel je že obnovljen, saj je priljubljeno zbirališče domačinov ob porokah in drugih praznovanjih. S svojimi 1.600 posteljami postopoma že sprejema tudi prve poslovneže in pričakuje prve turiste. Vožnja z mestnim avtobusom pa še vedno razgrinja žalosten pogled na ruševine palač in drugih pomembnih objektov nekdanjega režima, glavnih tarč napada na Beograd.

V neki turistični brošuri o Beogradu je zapisano, da je hrana pomemben sestavni del življenjske filozofije Beograjčanov. In res, naši gostitelji so poskrbeli za enkratno tovrstno doživetje. Zvečer smo na Karaburmi, pustem in dolgočasnem predelu Beograda, stopili na pravo »seljačko sceno«. Mladi lastnik »kafane« Kod Dače je sredi mesta ustvaril manjši muzej na prostem z najrazličnejšimi gospodarskimi objekti, v katerih avtentični predmeti pričajo o tradicionalnih gospodarskih panogah, iz kurnika pa se celo sliši kokodakanje.

Lokal v »new ethno« ali psevdoetnoslogu sodi trenutno med najbolj priljubljena zbirališča Beograjčanov, ki kljub skromnim plačam še vedno radi zahajajo v lokale in se družijo s prijatelji pozno v noč.

Pestra hrana, odlična postrežba in prijetna družba gostiteljev so pripomogli k veselemu večeru, ki smo ga sklenili na znameniti Skadarliji.

Zadnji dan smo dopoldne izrabili za individualne ogledе Muzeja uporabnih umetnosti ali Muzeja Nikole Tesle in Muzeja nauke i tehnike, za obisk sinagoge ali dvorca kneginje Ljubice, iskanje poslednje muslimanske grobnice v Beogradu, sprehod po tržnici ali knjigarnah ali zgolj po mestu. Le redki so se lahko uprli bogati ponudbi izjemno poceni CD-plošč na uličnih stojnicah. Obvezen je bil tudi obisk katere od številnih pekarn, s ponudbo pic v sožitju z bureki in drugimi balkanskimi dobrotami.

Popoldne nas je naša dobra vila Jadranka odpeljala proti **Muzeju afriške umetnosti**, ki domuje v paviljonu sredi zelenja in stanovaljskih vil na Dedinjah. V muzeju večkrat na leto priredijo afriške dneve s prodajno razstavo izdelkov afriških rokodelcev, delavnicami za otroke, pokušnjo afriških jedi in živo glasbo. Direktorica muzeja Narcisa Knežević - Šijan nas je kljub številnim gostom iz diplomatskih vrst prijazno sprejela, po stalni muzejski postavitvi pa nas je popeljala mlada kustosinja antropologinja Aleksandra Bojović. Obisk muzeja, ki je nastal z zbirko afriških mask Vede in dr. Zdravka Pečarja, je bil še posebej zanimivo doživetje tega dneva.

Tudi načrtovan obisk Hiše cvetja se je izkazal za zanimivo doživetje. Pot nas je iz Muzeja afriške umetnosti vodila skozi park, mimo zapuščenega Muzeja 25. maja do zastraženega vhoda v Hišo cvetja in neomajnih stražarjev, ki nas niso spustili naprej, saj je obisk Titovega poslednjega počivališča možen le dopoldne.

Zadnje ure pred odhodom na vlak smo izrabili za sprehod po Kalemegdanu in obisk v Ljubljani zamujene razstave fotografij Henrija Cartier - Bressona ali zgolj za sprehod po mestnih ulicah, predvsem po slavni Knez Mihajlovi.

Kolegico Jadranko ki je največ pripomogla k temu, da nam bo vsem udeležencem rajše obisk Beograda ostal v prijetnem spominu, smo zato v teh treh dneh zlahka vzeli za svojo.

Priljubila se nam je tudi zaradi milega značaja in prijetne govorice v ptujskem narečju, Jadranka je namreč 13 let preživela v Sloveniji. Zato sta bila naša zahvala ob slovesu in vabilo, naj nas obišče, zares iskrena.

Poklicno, starostno in verjetno še kako drugače raznolika družica desetih popotnikov se je v treh dneh potepanja po Beogradu in dveh nočeh na vlaku zlila v enotno in prilagodljivo skupino, kar je naši rajži dalo še dodaten čar. V nedeljskem jutru pa smo se vsak s svojimi vtisi spet razkropili na svoje domove na različnih koncih Slovenije.

Čutare in sodčki za žganje v EMS. Foto: Ivanka Počkar.

Pred Muzejem 25. maja. Foto: Ivanka Počkar.